

Diplomová práce: Filosofická a psychologická problematika svobodné vůle. Svobodná vůle a odpovědnost

Autorka : Eva Stanková

Vedoucí práce : JUDr. Jan Kosek, Ph.D.

Oponentka : JUDr. Jana Ondřejková, Ph.D.

Vyjádření vedoucího práce

Předkládaná práce je členěna na úvod, ve kterém autorka trefně označuje problematiku svobodné vůle za „věčnou“, resp. takovou, která nemá jednoznačné řešení. Podstatná je přitom souvislost s morální a právní odpovědností, se snahou rozpoznat, jaké jednání je dobré a jaké zlé. Otázka, zda, resp. do jaké míry člověk disponuje svobodnou vůlí je důležitým tématem mnoha oborů, mj. teologie, filosofie, psychologie, neurologie a v neposlední řadě právní filosofie. Bez „víry“ ve svobodu vůle a na ni navazující odpovědnost za vlastní jednání by se právní systém ocitl ve „vzduchoprázdnu“.

Z těchto a dalších postřehů vychází kapitola, v níž se diplomantka zaměřila na otázky svobodné vůle a odpovědnosti ve vztahu k právu, konkrétně občanskému a zejména trestnímu. Lze člověku přisuzovat vinu za jeho jednání? A pokud ano, tak do jaké míry? Existují nějaké vnitřní či vnější faktory, které by individuální odpovědnost vylučovaly nebo omezovaly? Člověk dojistě není pouze objektem, ale také, ne-li především, subjektem, který je do značné míry „předurčen“, např. svou povahou, kterou si rozhodně nemohl „vybrat“, svým IQ, svým sociálním zázemím atd. Současné právo bere tyto „okolnosti“ v potaz, „věčnou“, tentokrát především právně filosofickou otázkou zůstává, zda dostatečně anebo až přespříliš.

Tyto „faktory“ autorka pojednává v následující, sociálně psychologické kapitole, přičemž – v naprosté shodě s názory drtivé většiny sociálních psychologů – za podstatnou, ne-li přímo určující okolnost každého jednání vnímá sílu situace, s níž se jednající člověk vyrovnává. Autorka v dané souvislosti rozebírá slavný Zimbardův „Vězeňský experiment“, ale uvádí i autory, kteří více zdůrazňují individualitu jednajícího. O tom, že „situace“, zejména zátěžová, má na naše jednání vždy podstatný vliv, ovšem není třeba pochybovat, už proto, že nějak „situování“ jsme stále. „Lidské bytí je bytím v situacích“, zdůrazňoval např. Karl Jaspers. Samozřejmě ale také platí, že určitá situace může být pro jednoho zátěžová, zatímco druhému žádné vrásky na čele nenadělá.

Následuje filosofická část práce, která je uvedena slavným sporem mezi Martinem Lutherem a Erasmem Rotterdamským, kteří na základě především biblické argumentace docházejí k odlišným názorům; podle německého teologa je člověk predestinován, a pokud mluví o tom, že disponuje svobodnou vůlí, kterou se vyznačuje pouze Bůh, přisluhuje Satanovi. Erasmův pohled je především zdrženlivý: některé věci se dějí z nutnosti, člověk však svobodnou vůlí v zásadě disponuje. Přehledná pasáž práce je věnována současným debatám o svobodné vůli, autorka se přiklání k tzv. iluzionismu. V závěru práce pak formuluje obecné, v platném právu využitelné pojetí svobodné vůle.

Práce je hezky napsaná, obsahuje všechny nezbytné náležitosti a prozrazuje autorčin hluboký zájem o zvolenou problematiku a dobrou orientaci v oborech, jichž se téma dotýká. Předkládaný text doporučuji hodnotit jako výborný.

V Praze 2. 9. 2013

JUDr. Jan Kosek, PhD.